

PRVA HRVATSKA FILATELISTIČKA IZLOŽBA 1907. GODINE

Dunja Majnarić Radošević

*Hrvatski poštansko-telekomunikacijski muzej
Zagreb*

Deset godina nakon engleske poštanske reforme, čija je najznačajnija promjena bila uvođenje marke kojom se poštarina plaćala unaprijed, i u Hrvaskoj se (u okviru Austrijske monarhije) od 1. lipnja 1850. godine u poštanskom prometu počinje koristiti marka. Već 1860-ih godina pojavljuju se prvi skupljači poštanskim maraka. Početno se skupljanje sastojalo u nabavi što većeg broja maraka, prvaljenju slikovnica, a sedamdesetih godina iz Njemačke su u Hrvatsku stigli prvi albumi i cjenici maraka pa tako i to kolekcionarstvo dobiva drugi karakter. Potkraj 19. st. zapaženi su interesi za filateliju u Zagrebu, Brodu na Savi, Dubrovniku i postupno u drugim mjestima diljem Hrvatske. Često sastajanje nekolicine zagrebačkih filatelista rezultiralo je dogovorom i osnivanjem Hrvatskoga filatelističkog društva 14. ožujka 1897. godine. Bilo je to vrijeme korištenja odredaba Hrvatsko-ugarske nagodbe, vrijeme banovanja Khuena Hedervaryja, jake mađarizacije koja je uključivala progone, gospodarstveno iskorištavanje, gušenje slobodne riječi i tiska i dr. No, hrvatski narodni duh nije posustao i otvoreni otpor koji je počeo kada su 1895. sveučilištarci prigodom boravka kralja u Zagrebu spalili mađarsku zastavu na Jelačićevu trgu, ili se iskazao 1903. demonstracijama nakon osvanula mađarskog natpisa na novootvorenoj zgradi Glavnoga kolodvora u Zagrebu, razabirao se tiše ali upornije i u daljim društvenim zbivanjima, i to naročito u Zagrebu, koji više nije bio samo politički i upravni centar već i industrijsko i trgovačko čvorište. Tako je ovdje 1891. godine održana Prva gospodarka izložba, 1898. svoje su najbolje radove izložili članovi "Društva hrvatskih umjetnika" u okviru lijepo opremljenoga "Hrvatskog salona", 1902. ustanovljen je Savez hrvatskih pjevačkih društava, 1903. je osnovan Zemaljski savez hrvatsko-slavonskih industrijalaca, te je iste godine stvoren i HAŠK (Hrvatski akademski športski klub), 1906. utemeljeno je društvo Braće hrvatskog zmaja.

Hrvatsko filatelističko društvo je na sastanku u siječnju 1907. odlučilo međunarodnom izložbom proslaviti prvo desetljeće svoga djelovanja. Predstavnici Društva Viktor Račić (predsjednik) i Mijo Philippović (tajnik) na sastanku su se s gradonačelnikom Milanom Amrušom dogovorili o izložbi u Umjetničkom paviljonu od 1. do 8. rujna iste godine. Promidžbu izložbe započeo je Mijo Philippović s člankom u "Obzoru" od 15. veljače 1907., te istog dana u "Agramer Tag-Blattu" u njemačkom prijevodu, a pod naslovom "Prva hrvatska filatelistička izložba u Zagrebu god. 1907.". Upravni odbor HFD-a odlučio je da se za izložbu napravi izložbena medalja. Skicu je izradio g. Philippović, a rezbarenje je povjereno rezbaru Josipu Radakoviću. Gradska vlast nije odobrila izradu grba u kojem je jedan od elemenata bio hrvatski grb, pa su

tražili da to bude grb Trojedne kraljevine povrh kojega ima biti kruna sv. Stjepana. Kada bude odbijena i druga varijanta skice s grbom Trojedne kraljevine ali bez krune sv. Stjepana, Upravni je odbor odlučio da heraldički prikaže hrvatsku trobojnicu, a nad njom Zvonimirovu krunu, pa je tako zajedno s prikazom grba grada Zagreba, Umjetničkog paviljona i simbolima znanosti i umjetnosti nastala medalja prve hrvatske filatelističke izložbe. Philippović je također izradio i nacrt naljepnice, koje su bile u Dioničkoj tiskari izradene u pet raznih boja (crvena, plava, narančasta, zelena i siva), a prodavale su se na izložbi za 5 filira. Motiv ove "izložbene marke" bio je lik "Croatie", kako sjedi na prijestolju naslonjena na štit s hrvatskim grbom, a pred njom stoji dječarac s crvenom kapicom i polaže u njeno krilo album s markama. Tiskan je i "Vodič kroz prvu hrvatsku filatelističku izložbu" u 5.000 primjeraka.

Izložbu je u nedjelju 1. rujna 1907. godine u 10 sati ujutro, nakon pozdrava tajnika pa zatim predsjednika Hrvatskog filatelističkog društva, otvorio Gradski načelnik dr. Milan Amruš, koji je pohvalio Hrvatsko filatelističko društvo što svoje djelovanje stavlja u službu prosvjete naroda i odgoja mladeži. Sljedećih su dana izložbu posjetili brojni uglednici te profesori i nastavnici s učenicima, a učenicima osnovnih škola dopušten je besplatan ulaz. Zbog velikog interesa izložba je produljena četiri dana, tj. bila je otvorena do 12.

Marko Peroš: Plakat "Prva hrvatska filatelistička izložba 1907." (vlasništvo Kabineta grafike HAZU)

rujna.

“Narodne novine” su znatiželjno pratile i opisivale sve akcije oko ove izložbe te izvještavaju da je filatelija ovdje “iznjela pred nas izložke da nas osvjedoči i svom pravu na opstanak, a svojim domoljubivim duhom ima blagotvorno djelovanje na uzgoj mladeži”. Samu vanjštinu izložbe (na dva ogromna jarbola postavljena je bila hrvatska zastava, a ispod nje lepršale su zastave svih država svijeta) opisuju kao “duh kozmopolitizma okrunjen toplom ljubavlju prema vlastitoj otačbini”

U lijevoj dvorani bili su smješteni izložci članova društva, tj. vrijedni primjerci upotrijebljenih i neupotrijebljenih maraka iz različitih dijelova svijeta. Drugi izložbeni prostor zapremala je razna dokumentarna građa: kaligrafski izrađena pravila HFD-a, geografska karta s prikazom širenja društva diljem domovine, križaljka koja predočuje postupno uvođenje poštanske marke u promet u cijelom svijetu, album falsifikata, zbirka tzv. “hrvatskih biljega”, original hrvatske “izložbene” marke.

Izložbeni prostori s desne strane zauzeti su bili eksponatima za proizvodnju maraka, te brojnim izložcima znamenitih europskih trgovaca maraka, koji osim maraka izlažu i albume i ostale filatelističke potrepštine. Izložena je bila i stručna literatura, a hrvatska je filatelistička literatura zastupana kompletno jer do tada sadržava samo dva djela, i to: “Pravo Hrvatske na posebne poštanske marke”

Peroslava Paskievića Čikare te “Filatelizam u svijetu nauke i uzgoja” Josipa Klobučara. U posebnom je prostoru bila smještena izložbena razglednica, a bili su prikazani i različiti načini tiskanja. Izloženi strojevi za litografiju i bakrotisak bili su u primjeni za vrijeme izložbe, a reproducirali su radove prof. M. C. Crnčića. Bakrotisak je izvodio “prvi bakrotiskar u monarhiji, g. Schönikle iz Beča”.

Predzadnji dan izložbe (11. rujna) porota je ocijenila izložke i podijelila zlatnu, srebrnu i bakrenu kolajnu za svaku od skupina A (zbirka članova), D (trgovci maraka, nakladnici) i E (razglednice, nacrti), a prvu, drugu i treću nagradu (raznovrsne marke) za svaki od razreda unutar skupine C (zbirke mladeži). Nakon provedene podjele nagrada spuštene su zastave s jarbola, čime je izložba zaključena.

“Narodne novine” ocjenjuju da je to “prva izložba svoje vrsti na cijelom svijetu” jer je diljem svijeta bilo već na stotine filatelističkih izložaba, ali se svugdje išlo za time da se malom krugu interesena-

ta-sabirača prikažu što savršenije zbirke velikih vrijednosti, pa se prigodom takvih izložaba redovito, uz visoke cijene, provodila i transakcija kako kompletnih zbirki tako i pojedinih predmeta. Ova je izložba HFD-a imala zadaću izrečenu motom “Izložba filatelista za nefilateliste”, tj. namjera joj je bila samo da se zainteresiranom općinstvu pokaže što je sadržaj i smisao ovog hobbyja i koja je njegova vrijednost u odgoju mladeži. Ova uzorno zamišljena i uspješno provedena izložba u potpunosti je ispunila očekivanja.

Hrvatska filatelistička izložba 1907. u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu, detalj (presnimljeno iz HFD-a)

Primljeno: 25. XI.
1997.